

ВИСНОВОК
ПРО НАУКОВУ НОВИЗНУ, ТЕОРЕТИЧНЕ ТА ПРАКТИЧНЕ
ЗНАЧЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ

Хлебнікова Павла Юрійовича

**за темою «Народна пісенна культура Черкащини: традиції,
трансформації та сучасний вимір», поданої на здобуття наукового
ступеня доктора філософії зі спеціальності 034 Культурологія**

1. Актуальність теми та її зв'язок з планами наукових робіт установи. Проблематика збереження, дослідження та актуалізації нематеріальної культурної спадщини належить до пріоритетних напрямів сучасної культурології, оскільки безпосередньо пов'язана зі збереженням культурної пам'яті, національної та регіональної ідентичності, історичного досвіду й духовних цінностей українського народу. Одне з провідних місць у структурі нематеріальної культурної спадщини посідає народна пісенна культура, яка є важливою формою збереження, передавання та репрезентації традиційної культури й відображає історично сформовані світоглядні, аксіологічні та художньо-естетичні засади розвитку українського суспільства.

Актуальність дослідження значно посилюється в умовах сучасних соціокультурних трансформацій. Глобалізаційні процеси, цифровізація культурного простору, зміна форм культурної комунікації та механізмів репрезентації нематеріальної культурної спадщини істотно впливають на функціонування народної пісенної культури. Поряд із процесами її популяризації та сучасної актуалізації відбуваються трансформація народнопісенних джерел, зміна виконавських практик, організаційних форм і культурних практик, що актуалізує необхідність комплексного культурологічного осмислення закономірностей розвитку народної пісенної культури, особливостей її функціонування та механізмів збереження в сучасному культурному просторі.

Одним із перспективних напрямів сучасних культурологічних досліджень є вивчення народної пісенної культури в регіональному вимірі, оскільки саме на цьому рівні найповніше виявляються історичні особливості формування народнопісенної традиції, локальна специфіка її побутування, культурних практик, виконавської діяльності та інституційного забезпечення. Черкащина належить до провідних історико-культурних регіонів України, де сформувався самобутній пласт народної пісенної культури, представлений багатоманітною фольклорною спадщиною, кобзарсько-бандурною традицією, діяльністю професійних і аматорських творчих колективів, закладів мистецької освіти й культурних інституцій, а також культурно-мистецькими проектами.

Проблематика народної пісенної культури має міждисциплінарний характер і досліджується в межах фольклористики, етнології, етномузикології, мистецтвознавства та культурології. Найбільшою мірою науково опрацьовано питання народнопісенної творчості, жанрової системи

фольклору, регіональної специфіки народнопісенної традиції, виконавських практик, процесів фіксації, збереження та популяризації народнопісенної спадщини. Водночас її осмислення як цілісного соціокультурного феномена залишається одним із перспективних напрямів сучасної культурології. Зокрема, народна пісенна культура Черкащини як цілісний соціокультурний феномен, що функціонує у взаємодії народнопісенних текстів, культурних практик, виконавської діяльності, організаційних форм, культурних інституцій і сучасних механізмів репрезентації, дотепер не була предметом комплексного культурологічного дослідження.

Таким чином, актуальність дисертаційного дослідження зумовлена необхідністю комплексного культурологічного осмислення народної пісенної культури Черкащини у взаємозв'язку традицій, трансформацій і сучасних форм функціонування, що має важливе значення для розвитку культурологічної науки, поглиблення теоретичних засад дослідження нематеріальної культурної спадщини та вдосконалення сучасних підходів до її збереження, актуалізації й культурної репрезентації.

Дисертацію виконано відповідно до комплексної науково-дослідної теми ХДАК «Вітчизняна та світова культура: історико-теоретичні аспекти» (Державний реєстраційний номер № 0109U000511).

Наукова новизна отриманих результатів полягає в комплексному культурологічному осмисленні народної пісенної культури Черкащини як цілісного соціокультурного феномена у взаємодії традицій, трансформацій та сучасних форм функціонування.

Уперше:

- сформульовано та обґрунтовано авторське визначення поняття «народна пісенна культура» як складової нематеріальної культурної спадщини, що являє собою історично сформовану систему народнопісенних текстів та традицій їх побутування, збереження, передавання й відтворення, через яку акумулюються й транслуються культурна пам'ять, духовний досвід, цінності та світоглядні уявлення українського народу;

- охарактеризовано народну пісенну культуру Черкащини як регіональний вияв української народної пісенної культури, у якому взаємодіють народнопісенні тексти, традиції їх побутування, процеси трансформації, культурні практики та організаційні форми збереження, передавання й репрезентації народнопісенної спадщини;

- визначено роль історико-культурних осередків Черкащини та діяльності збирачів фольклору, фольклористів, педагогів, музикантів і дослідників культури у формуванні, збереженні та науковому осмисленні народної пісенної культури регіону;

- систематизовано виконавські, освітні, фольклористичні практики та інституційні механізми, через які забезпечується сучасне функціонування народної пісенної культури Черкащини;

уточнено:

- структуру народної пісенної культури шляхом виокремлення її основних компонентів (словесно-образного, музично-інтонаційного,

обрядово-функціонального, соціокультурного та ментально-світоглядного), які забезпечують функціонування народнопісенних текстів і традицій їх побутування, збереження, передавання та відтворення;

- функціональні характеристики народної пісенної культури як поліфункціонального соціокультурного феномена шляхом виокремлення її пізнавальної, світоглядної, комунікативної, регулятивної, аксіологічної, культуротворчої та виховної функцій;

- особливості впливу історичних, географічно-просторових, соціально-економічних і духовно-релігійних чинників на формування народної пісенної культури Черкащини як регіонального вияву української народної пісенної культури.

Набули подальшого розвитку:

- положення про народну пісенну культуру як чинник збереження та передачі культурної пам'яті, духовного досвіду й регіональної культурної ідентичності;

- наукові уявлення про кобзарсько-бандурну традицію Черкащини як особливий пласт народної пісенної культури, що поєднує народнопісенну творчість, виконавську практику та історичну пам'ять;

- підходи до осмислення взаємодії традиційних і сучасних форм функціонування народної пісенної культури в умовах сучасного культурного простору;

- розуміння ролі творчих колективів, освітніх закладів і культурних інституцій у процесах збереження, передачі та сучасної репрезентації народнопісенної традиції;

- уявлення про фольклористичні практики як важливий механізм виявлення, фіксації, дослідження, осмислення та актуалізації народнопісенної спадщини Черкащини в сучасному культурному просторі.

Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків і результатів дисертаційного дослідження забезпечується застосуванням сучасної методології культурологічних досліджень, адекватної меті, завданням, об'єкту та предмету дослідження. Методологічну основу роботи становить культурологічний підхід, який у поєднанні з міждисциплінарним підходом забезпечив інтеграцію теоретичних положень і методичного інструментарію культурології, фольклористики, етномузикології, історії, етнології та мистецтвознавства.

Достовірність одержаних результатів ґрунтується на комплексному використанні системного, функціонального, історико-культурного, типологічного, когнітивного, інтерпретаційного та термінологічного підходів, а також відповідних загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, що дало змогу всебічно проаналізувати народну пісенну культуру Черкащини як цілісний соціокультурний феномен у взаємозв'язку традицій, трансформацій і сучасних форм функціонування.

Теоретичну основу дисертації становлять наукові праці з культурології, фольклористики, етномузикології, мистецтвознавства, етнології та історії

культури, присвячені проблемам народної пісенної культури, нематеріальної культурної спадщини, культурної пам'яті, регіональних культурних процесів і сучасних механізмів функціонування народнопісенної традиції.

Джерельна база дослідження є репрезентативною та достатньою для досягнення поставленої мети. Вона охоплює наукові праці, фольклорні, етнографічні та нотні матеріали, архівні документи, матеріали періодичних видань, джерела особового походження, результати інтерв'ювання, аудіовізуальні матеріали, документи та інформаційні ресурси культурних інституцій, а також сучасні цифрові ресурси, що дозволило забезпечити всебічність, об'єктивність і достовірність отриманих результатів.

Комплексне використання сучасних методологічних підходів, широкої теоретичної бази та репрезентативної сукупності джерел забезпечило належний рівень обґрунтованості, достовірності й наукової аргументованості основних положень, висновків і результатів дисертаційного дослідження.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання його результатів у науковій, освітній та культурно-мистецькій діяльності. Теоретичні положення, висновки та узагальнення можуть бути використані під час викладання навчальних дисциплін з культурології, етнокультурології, історії української культури, фольклористики, регіональних культурних студій, а також при розробленні спеціальних курсів, присвячених народній пісенній культурі України.

Результати дослідження можуть бути використані у діяльності закладів культури, мистецької освіти, центрів народної творчості, музеїв, філармоній та інших культурних інституцій під час реалізації програм і культурних стратегій, спрямованих на збереження, актуалізацію та сучасну репрезентацію народної пісенної культури як складової нематеріальної культурної спадщини. Окремі положення дисертації можуть бути використані при підготовці культурно-мистецьких проєктів, фестивальних програм, наукових і культурно-просвітницьких заходів, а також у подальших дослідженнях з культурології, фольклористики, етномузикології та регіональних культурних студій.

2. Повнота опублікованих результатів дослідження. Результати дослідження відображено у восьми одноосібних публікаціях: 4 статті в наукових фахових виданнях; 4 тез доповідей у збірниках матеріалів міжнародних наукових конференцій.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Хлебніков П. Ю. Загальнонаціональні елементи музичної культури Черкащини кінця ХХ – початку ХХІ ст. // *Культура України* : зб. наук. пр. / Харків. держ. акад. культури. Харків, 2023. Вип. 80. С. 65–75. DOI: <https://doi.org/10.31516/2410-5325.080.08>.

2. Хлебніков П. Ю. Збереження та популяризація української народної пісенної культури у творчості Черкаського народного хору // *Культура України* : зб. наук. пр. / Харків. держ. акад. культури. Харків, 2025. Вип. 88. С. 13–25. DOI: <https://doi.org/10.31516/2410-5325.088.02>.

3. Хлебніков П. Ю. Народна пісенна культура як феномен культурологічного знання // Українська культура : минуле, сучасне, шляхи розвитку : наук. зб. / Рівнен. держ. гуманіт. ун-т, Ін-т культурології НАМ Укрїани. Рівне, 2025. Вип. 50. С. 372–381. DOI: <https://doi.org/10.35619/ucpmk.50.987>.

4. Хлебніков П. Ю. Народна пісенність Черкащини як простір культурної пам'яті українців // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2025. № 4. С. 143–148. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.4.2025.351853>.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Хлебніков П. Ю. Музична культура Черкащини: джерела дослідження // Культура та інформаційне суспільство XXI століття. У 2 ч. : матеріали міжнар. наук.-теорет. конф. молодих учених, 20-21 квіт. 2023 р. / Ін-т модернізації змісту освіти, Харків. держ. акад. культури, Нац. акад. мистецтв України. Харків, 2023. Ч. 1. С. 36-38.

2. Хлебніков П. Ю. Народнопісенна культура та діяльність Черкаського народного хору // Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку. У 2 ч. : матеріали міжнар. наук. конф., присвяч. 95-річчю ХДАК (21–22 листоп. 2024 р.) / Харків. держ. акад. культури, Нац. акад. мистецтв України. Харків, 2024. Ч. 1. С. 27-30.

3. Хлебніков П. Ю. Основні методи дослідження музичної культури Черкащини // Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку. У 2 ч. : матеріали міжнар. наук. конф. (22-23 листоп. 2023 р.) / Харків. держ. акад. культури, Нац. акад. мистецтв України. Харків, 2023. Ч. 1. С. 49-50.

4. Хлебніков П. Ю. Регіональні чинники впливу на народну пісенну культуру Черкащини // Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку. У 2 ч. : матеріали міжнар. наук. конф. (20–21 листоп. 2025 р.) / Ін-т модернізації змісту освіти, Харків. держ. акад. культури, Нац. акад. мистецтв України, Польське т-во наук. Харків, 2025. Ч. 1. С. 75-77.

3. Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дисертаційного дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри культурології та музеєзнавства Харківської державної академії культури. Результати дослідження оприлюднено в 4 доповідях на міжнародних наукових конференціях: «Культура та інформаційне суспільство XXI століття» (Харків, ХДАК, 2023); «Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку» (Харків, ХДАК, 2023, 2024, 2025).

4. Відповідність дисертації вимогам, передбаченим Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Дисертаційна робота Хлебнікова Павла Юрійовича «Народна пісенна культура Черкащини: традиції, трансформації та сучасний вимір», подана на

здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 034 Культурологія, містить раніше не захищені й одержані особисто автором наукові результати в галузі культурології, які в сукупності розв'язують важливе наукове завдання, пов'язане з комплексним культурологічним осмисленням народної пісенної культури Черкащини як регіонального вияву української народної пісенної культури у взаємозв'язку традицій, трансформацій та сучасних форм функціонування.

Дисертація є самостійною науковою працею, яка за актуальністю, змістом, ступенем наукової новизни, теоретичним і практичним значенням одержаних результатів відповідає вимогам пп. 6–7 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 і може бути рекомендована до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 034 Культурологія в разовій спеціалізованій вченій раді.

Головуюча на засіданні фахового семінару:
доктор культурології, професор,
професор кафедри майстерності актора
Харківської державної
академії культури

Антоніна КІКОТЬ